

**MING YINGZONG EARLY WERE CAPTURED BY MONGOLIA MINGMENG
ENVOYS BETWEEN RESEARCH (AUGUST-OCTOBER ,1449)**

Hang Hui Ling*

Abstract: Ming Yingzong after being captured in Mongolia, Esen Taishi first army called Pro Beijing Ming Yingzong was captured early. Scholars believe that this period Mingmeng exchange of envoys between two or three times. This article refer to the official repair histories and historical records of private writings and other records, scholars in the past to correct erroneous views, propose this period should be a total of five envoys exchanges.

Keywords: Mingmeng relationship between envoys Three times
Five times

Мин Инзун хаан монголд олзлогдсон эхэн үеийн Мин улс хийгээд Монголын хоорондох элчийн харилцааны тухай

(1449 оны 8-р сараас 1449 оны 10 сар хүртэл)

Товч агуулга: Мин Инзун хаан монголд олзлогдсны дараа Эсэн тайш цэрэг дайчлан анх удаа Бээжин рүү чиглэн хөдөлсөн хүртэлх хугацааг **Мин Инзун хаан монголд олзлогдсон эхний үе** хэмээн нэрийддэг. Энэ хугацаанд Мин улс хийгээд Монголын хооронд нийт хоёроос гурван удаагийн элчийн харилцаатай байсан гэж өмнөх түүх судлаачид үздэг. Гэвч албанаас найруулсан сурвалжид, мөн хувь хүний зохиосон түүхэн зохиолд тэмдэглэсэн мэдээг харгуулан үзвээс энэ нь нийт таван удаагийн элчийн харилцаа байсныг тодруулж болохоор байна.

Түлхүүр үг: Мин улс хийгээд Монголын хоорондох элчийн харилцаа, гурван удаа, таван удаа

1449 онд Ойрадын Эсэн тайшийн дайчилсан монгол морьт цэрэг Хэ Бей мужийн Түмүбао¹ гэх газар Мин улсын тавин түмэн цэргийг бут ниргэн, Инзун хаан болон түүний олон ноёд түшмэдийг олзолсныг түүхнээ “Түмүбаогийн байлдаан” гэдэг. Мөн онд Эсэн тайш олзлогдсон Инзун хааныг барьцаа болгон Бээжинг бүслэн Мин улсыг шахамдуулав. Энэ нь Мин улсын түүхэн дэх хамгийн том түүхт хэргийн нэг тул тухайн үедээ олон сурвалж материалуудад тэмдэглэгдэн үлджээ. Үүнд Мин улсын албанаас найруулсан сурвалж, түүхийн ухаантнуудын туурвисан түүхэн зохиолууд, мөн Мин Инзун хааныг дагалдсан ноёд түшмэдийн бодит тэмдэглэлүүд болох үнэ цэнэтэй сурвалжуудыг хэлж болно.

Мин Инзун хаан монголд олзлогдон бүтэн нэг жил Монголд амьдрах хугацаанд түүний дэргэд үүссэн хамгийн олон хэрэг учир бол даруй Мин улс хийгээд Монголын хоорондох элчийн харилцаа болно. Өмнөх судлаачид анхны эх сурвалжийг үндэслэн Мин Инзун хаан Монголд олзлогдсноос хойш Эсэн тайш анхдугаар удаа цэрэг дайчлан Бээжин хүрсэн үе хүртэлх хугацаанд Мин улс хийгээд Монголын хооронд хоёроос гурван удаагийн элчийн харилцаатай

* Өвөр Монголын Их Сургууль

1. 土木堡

байсан хэмээн үздэгТухайлбал, судлаач Одон “Эсэн тайш”² хэмээх номондоо элч Лиан Гүй³ болон Юэ Циан⁴-ы хоёр удаагийн элчийн харилцааны тухай тэмдэглэсэн байдаг бол Тан Ган, Нан Бин Вэн нарын “Мин улсын түүх”⁵-д зөвхөн Лиан Гүй элчийн тухай дурдсан байна. Жау И, Луо Дон Яан нарын “Жэн Тон хааны их намтар” зохиолд Лиан Гүй, Юэ Циан, Жи Дуо нарын тухай тэмдэглэсэн байна⁶.

Мин Инзун хаан монголд олзлогдсон эхэн үеийн хугацаан дахь элчийн харилцааны тухай тэмдэглэгдсэн сурвалжийг тоймлон хүргэвэл доорх мэт байна.

Минзун хааныг Монголд олзлогдож байх үед шадарлаж байсан хүмүүсийн бодит тэмдэглэл

1. **Юан Бин, “Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”**⁷. Нэг боть. 1449 онд Юан Бин торгон дээлт⁸ цэргийн ноёны хувиар Инзун хааны шадар цэрэгтэй хамт умар тийш хөдөлж, Түмүбаогийн байлдаанд Инзун хаантай цуг Эсэн тайшид олзлогдов. Инзун хааныг Монголд хоригдох хугацаанд тэрээр хааны бараа болж, бичиг захиа үйлдэн Бээжинтэй харилцаж байжээ. Чен Хуагийн үед (1465-1489) хааны ордноос Мин Инзун хааны цадигийг бичих үеэр түүний умарш дайлсан түүхэн материалыг цуглуулах болсонд Юан Бин өөрийн эргэцүүлэлээр бичжээ. Уг тэмдэглэлдээ 1449 оны 8-р сарын 15-наас 1550 оны 8-р сарын 25 хүртэлх Мин Инзун хааны Монгол дахь амьдрал түүнчлэн Монгол хийгээд Мин улсын харилцааны үйл явдлыг нарийн нягт тэмдэглэжээ. Иймээс тус тэмдэглэл бол Түмүбаогийн байлдааны дараах Мин болоод Монголын улс төрийн харилцааны тухай чухал материал болох төдийгүй Монголын дотоод байдлыг судлах үнэ цэнэтэй сурвалж юм.

2. **“Жэн Тонгийн үед Монголд хүрсэн тэмдэглэл”**⁹ нэг ботитой. Зохиогч Яан Мин нь торгон дээлт цэргийн удирдагч, хотон хүн. Жэн Тонгийн үе (1436-1449)-д Яан Мин хааны зарлигаар Монголд элчээр очоод байсан үед Түмүбаогийн байлдаанаар Инзун хаан баривчлагджээ. Тэрээр мөн Монголд хоригдон Инзун хааны орчуулагч болбай. Хожим нь Монгол цэргийн хуаран дахь олзлогдогчийн амьдралаан эргэцүүлэн тус тэмдэглэлээр туурвисан байна. Энэ тэмдэглэлд Түмүбаогийн байлдаан үүссэн шалтгаан, Инзун хааны олзлогдсон хийгээд Монголд саатсан үеийн амьдралын байдал, мөн Мин Инзун хааныг буцаах асуудлын тухай тодорхой өгүүлсэн байна. Иймээс энэ бичиг нь тухайн үеийн Монгол ба Мин улсын харилцаа жич Монголын дотоод байдлыг судлах чухал материалд тооцогддог.

3. **“Жэн Тонгийн үед умарш авласан нь”**¹⁰ нэг боть зохиол. Зохиогч нь тодорхой бус. “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тэмдэглэл”-тэй агуулга нь нэлээд төстэй. Үг хэллэг нь урсам тод, зарим тэмдэглээс нь “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тэмдэглэл” зохиолын нөхвөр болдог.

Таван удаагийн элчийн харилцааны тухай задлан шинжлэлт

Нэгдүгээр удаа: Жэн Тунгийн арван дөрөвдүгээр он (1449) –ы 8-р сарын 16-ны өдөр Мин Инзун хаан өөрийн учралаан хаан ордондоо мэдэгдэхийн төлөө Юан Бин-ээр захидал бичүүлж, Лиан Гүй (Монголд суугаа Мин улсын элч)-г Бээжинд томилон Мин улсын ордонд дамжуулав.

2. Одон, Эсэн тайш, Өвөр Монголын ардын хэвлэлийн хороо, 1988, тал 57-58

3. 梁贵

4. 岳谦

5. 汤纲、南炳文《明史》1985页219

6. 赵毅、罗冬阳《正统皇帝大传》1993页132、页153、页160

7. 袁彬、北征事迹

8. 锦衣卫-Мин Хон У-гийн 15-р он (1382)-д байгуулагдсан ба хаан болон хааны ордныг хамгаалах үүрэгтэй.

9. 杨 铭《正统临戎录》

10. 正统北狩事迹

Мингийн ордноос хариу илгээгээгүй. Үүний тухай “Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”¹¹ хийгээд “Жэн Тунгийн үе Монголд хүрсэн тэмдэглэл”¹²-д тодорхой тэмдэглэгджээ.

Хоёрдугаар удаа: Жэн Тунгийн арван дөрөвдүгээр он (1449)-ы 8 сарын 18-ны өдөр Монголд олзлогдсон Мин Инзун хаан болон Эсэн тайшийн зарлигаар тайган Си Нин (монгол хүн, Мингийн ордон дахь тайган түшмэл, Түмүбаогийн байлдааны үеэр Эсэнд буун өгч, Монголын талын төлөөлөгчөөр Мингийн ордонд элчээр очив) зэрэг хүмүүсийг Бээжинд томилон элчээр явуулахад, Мингийн ордноос Юэ Циан¹³ зэргийг Си Нинтэй хамт Монголд хариу элч илгээв. Энэ нь доорх тэмдэглэлийг үндэслэжээ. Үүнд: “Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”-д “8-р сарын 18-ны өдөр зарлиг буулган Си Нин-г Бээжинд элчээр томилон шан харамж нэхэв”¹⁴ гэж тэмдэглэжээ. Үүнд Юэ Цианыг Си Нинтэй хамт ойрдад ирснийг дурдаагүй байна. “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тэмдэглэл”-д Си Нингийн тухай: “...Би (Инзун хаан) Эсэнтэй хэлэлцэн тайган Си Нин зэргийг Монголын элчтэй хамт Бээжинд томилон очуулсан буй”¹⁵ гэж тэмдэглэсэн байдаг. Мөн Юэ Цианы тухай “Сүүлээр нь ордноос ерөнхий захирагч Юэ Циан зэрэг хүмүүс тайган Си Нинтэй хамт Эсэнд бэлэг хүргэхээр Монголд ирж, **Чэн Ван (Инзунгийн дүү)-г 9-р сарын 6-ны өдөр хаан суухаар байна** гэх мэдээг мэдүүлжээ”¹⁶. “Жэн Тонгийн үед умарш авласан хэрэг учир”-т үүнтэй адилхан мэдээлсэн байдаг. Үүнд: “Элч томилон тайган Си Нин-г Бээжинд явуулан айлтган мэдүүлсэнд думдад улсаас ерөнхий захирагч Юэ Цианийг Си Нинтэй хамт Монголд ирүүлж, думдад улс Чэн Ваныг хаан суулгахаар байна гэж мэдүүлжээ”¹⁷. Энэхүү Мин Инзун хаан болон Эсэн тайшийн зарлигаар Си Нинийг Бээжинд элчээр томилсныг, мөн Мингийн ордноос Юэ Цианийг Монголд хариу элчээр явуулсныг судлаачид хамтадган ганц удаагийн явдал хэмээн үздэг.

“Мин Инзунгийн магад хууль”-д “8-р сарын ... хөх хулгана (17-ны өдөр) хаан Си Нин-г томилон Бээжинд хүрч ирэн, харилцааны элч Юэ Циантай хамт шагналын алт мөнгө зэргийг авч Монгол руу буцав”¹⁸ гэж тэмдэглэсэн нь Юэ Цианы анх удаагийн Монголд элчээр очсоны баримт юм. Мөн энэ явдал нь наймдугаар сард үүсгэсэн хэрэг учир, өдөр сарын талаар “Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”-аас нэг өдрийн зөрөөтэй тэмдэглэсэн байгаа боловчиг угтаа нэг үйл явдлыг хэлжээ.

Гурав дахь удаа: Гурав дахь удаагийн элчийн харилцааны тухай Юан Бин зэрэг хүмүүсийн анхны сурвалж бичигт дурдаагүй боловч үүний тухай албанаас найруулсан “Мин Инзуны магад хууль”-иас мэдэж болно.

“Мин Инзунгийн магад хууль”-д “Жэн Тонгийн 14-р оны 9-р сарын цагаан луу өдөр (3-ны өдөр)-ийн зурваст тэмдэглэсэн нь: “Ойрадын Эсэнээс элч Нагацу зэргийг томилон ирж айлтгав”¹⁹ гэдэг. 9-р сарын цагаагчин үхэр өдөр (4-ний өдөр)-ийн зурваст бас Юэ Цианийг ойрдад элчилсэн гавьяа зүтгэлтэй хэмээн ноён зэрэгт дэвшүүлсэн тухай тэмдэглэсэн буй”²⁰. Бас нэгэн баримтыг дурдвал, “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тухай тэмдэглэл”-д “...сүүлээр ордноос ерөнхий захирагч Юэ Циан зэрэг хүмүүс тайган Си Нинтэй хамт Эсэнд бэлэг сэлтийн зүйлс хүргэхээр Монголд ирж, **Чэн Ван 9-р сарын 6-ны өдөр хаан суухаар байна**” гэх мэдээг мэдүүлжээ”. 8-р сарын үеэр Чэн Ван-г хаан өргөмжлөх талаар тогтоогүй байсан. Юэ Цианы 2 дахь удаагийн Бээжингээс мордсон цаг нь 9-р сарын 5-ны өдөр, Чэн Ван хаан суусан

11. 袁彬 《北征事迹》纪录。

12. 哈铭 《正统临戎录》记录汇编本

13. 岳谦

14. 袁彬 《北征事迹》纪录。

15. 哈铭 《正统临戎录》记录汇编本

16. 哈铭 《正统临戎录》记录汇编本

17. 佚名 《正统北狩事迹》记录汇编本

18. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本，1962

19. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本，1962

20. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本，1962

нь 6-ны өдөр. Юэ Циан Ойрадад очоод Мин улсаас шинэ хаан өргөмжлөх гэж байгаа чимээг мэдүүлсэн байна.

Юэ Цианы хоёр дахь удаагийн илчээр томилогдсон тухай “Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”-д тэмдэглэгдсэнгүй. “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тухай тэмдэглэл”-д тэмдэглэсэн боловч агуулга нь бүрэн гүйцэд биш, тодорхой бус учраас өмнөх судлаачид нэг л удаа ташаа ойлгож байжээ. Үүнээс хянан тодруулах чухалтай.

Дөрөв дэх болон тав дахь удаагийн элчийн харилцаа

Жэн Тонгийн 14-р оны 9-р сарын 16-ны өдөр Мингийн ордноос Жи Дуо²¹-г томилон Монголд элчээр илгээсэн байна. Жи Дуогийн Ойрадад элчээр очсон тухай “Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”-нд “9-р сарын 16-ны өдөр, Жи Дуо бэлэг сэлт жич хааны эхийн Мин Инзун-д явуулсан хувцас, малгай зэрэг зүйлийг авч Эсэний хороонд ирээд, (9-р сарын) 6-ны өдөр Чэн Ван нэгэнтээ хаан сууринд суусныг айлтгав” хэмээжээ. Энэ нь дөрөв дэх удаагийн элчийн харилцаа болно. “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тухай тэмдэглэл”-д “Жи Дуо хийгээд Нагацу зэрэг хойноос гүйцэн ирж, ордны хэрэг учрыг мэдүүлсэн байна...” гэж тэмдэглэсэн байдаг. Энэ зурвас нь тус зохиолын 10-р сарын 9-нөөс хойшхи тэмдэглэлд хамаарна. Энд цаг хугацааны алдаа байна уу эсвэл Жи Дуо 10-р сард дахин Монголд элчээр очсон уу?

“Умарш дайлсан үйл ажиллагаа”-д тэмдэглэснээр Жи Дуо 9-р сарын 16-ны өдөр Монголд очсон. Харин “Мин Инзуны магад хууль” –д Жи Дуогийн энэ удаагийн ойрадад элчээр очсон цаг хугацааны тухай тодорхой тэмдэглэсэн зүйлгүй. Гэвч 9-р сарын 24-ны өдөр Жи Дуо Мингийн ордондоо буцан ирсэн тухай тэмдэглэл байдаг. Жэн Тунгийн 14 оны 9-р сарын 24-ний өдрийн зурваст: “Суан Фу-гийн бүгдийг захирагч түшмэл чан пин бо²² Ян Хун²³-гийн айлтгасан нь: Ойрадад элчээр очсон элч Жи Дуогийн мэдүүлснээр, Эсэн тайш бэлгийн зүйлсийг цөөхөн хэмээв. Бас хааныг Бээжинд аваачин хаан оронд нь суулгах гэж... бараг дөрөв таван өдрийн дараа Да Тон²⁴-д хүрнэ²⁵ гэжээ. Эндээс үзвэл, Жи Дуо 9-р сарын 16-ны өдөр анхдугаар удаа ойрадад элчилэн, буцахдаа ойрадын элчин Нагацутай хамт ирсэн байна. Мин улсын хил хүрээд Суан Фу-гийн бүгдийг захирагч түшмэлд байдалаан айлтгав. Тан Циан-ы “Гуо Чүэ”²⁶ –д “Жэн Тонгийн 14-р оны 9-р сарын 25-ны өдрийн зурваст: “Ойрадын элч Нагацу зэрэг хүмүүс ордонд хүрч ирсэн” хэмээжээ. Энэ нь даруй дээрх учрыг зааж буй. 24-ны өдөр Суан Фу-д хүрч, 25-ны өдөр Мингийн ордонд очжээ. 9-р сарын 28-ны өдөр Мингийн ордноос Жи Дуогийн ноён зэргийг дэвшүүлж²⁷, 9-р сарын 30-ны өдөр “Ойрадын элчид буцав”²⁸ гэдгээс Жи Дуо тэдэнтэй хамт хоёр дахь удаа ойрадад очсон байна гэдгийг харж болно. “Жэн Тонгийн үе Монголд хүрсэн тухай тэмдэглэл” дэх “Жи Дуо хийгээд Нагацу зэрэг хойноос амжин ирж, Мин улсын хэрэг учрыг мэдүүлсэн байна...” гэдэг нь даруй Жи Дуо 10-р сард хоёрдугаар удаагийн ойрадад хүрсэн хэрэг учрыг илтгэсэн дам тэмдэглэл болно. Учир нь Жи Дуо 9-р сарын 30-ны өдөр Бээжингээс мордох үеэр Эсэн тайш Инзуны хамт нэгэнтээ их цэргээн дайчлан Бээжин зүг хөдөлсөн байлаа. Тэд хэдийгээр замдаа зөрөлдсөн боловч 10-р сарын 9-нээс хойш Жи Дуо Инзун хааныг гүйцэн очив. Энэ бол Жи Дуо-гийн хоёр дахь удаагийн, Мин улс хийгээд Монголын хоорондох 5 дахь удаагийн харилцаа болно.

21. 季铎

22. 昌平伯- Ноёны зэрэг

23. 杨洪

24. 大同-Шан Си мужид харъяалагддаг газрын нэр

25. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本, 1962

26. 谈迁《国权》中华1988

27. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本, 1962

28. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本, 1962

Бид түүхээ судлахдаа зөвхөн анхлан тэмдэглэгдсэн түүхэн сурвалжид шууд итгэн гарын авлага болгон ашиглах нь учир дутагдалтай юм. Хэдийгээр анхны эх сурвалжууд нь хосгүй үнэ цэнэтэй хэдий ч зарим талаар агуулгын хувьд бүх талыг хамарч чаддаггүй учир дутагдалтай байдаг. Иймээс албанаас найруулсан тэмдэглэл хийгээд бусад сурвалжуудыг харгуулан судалбаас зохилтой.

Ном зүй :

1. Одон, Эсэн тайш, Өвөр Монголын ардын хэвлэлийн хороо, 1988
2. 汤纲、南炳文《明史》1985
3. 赵毅、罗冬阳《正统皇帝大传》
4. 杨 铭《正统临戎录》
5. 哈铭《正统临戎录》记录汇编本
6. 袁彬 《北征事迹》纪录
7. 《明英宗实录》台湾中央研究院历史语言研究所校印本， 1962
8. 谈迁《国榷》中华1988